

מבוא

חוברת הדרכה זו מציעה מתווה לתכנון ולהוראה של יחידת לימוד בנושא "מגילת העצמאות" בהיקף של 15 שעות הוראה. יחידה זו הינה מודולה בתכנית "מורשת תרבות ישראל" לתלמידי חטיבות הביניים בחינוך הממלכתי.¹

ההכרזה על מדינת ישראל כמדינה ריבונית לעם היהודי, היא מפנה היסטורי בתולדות עם ישראל וארץ ישראל. מרגע זה קמה מדינה יהודית לעם היהודי בארץ ישראל.

מגילת העצמאות היא המסמך המכונן של מדינת ישראל. מסמך זה מבטא את הקשר שבין העם היהודי וארצו ואת זכותו לתקומה לאומית בה, וכן את אופייה של המדינה כיהודית, ציונית ודמוקרטית המושתתת על עקרונות הדמוקרטיה ועל שוויון זכויות לכל אזרחיה. מגילת העצמאות אוצרת בתוכה את העקרונות ואת ערכי היסוד שלחברה נאורה אין קיום בלעדיהם.

המגילה מדגישה את הזכות ההיסטורית של העם היהודי למדינה יהודית בארץ ישראל, זכות שהוכרה על ידי אומות העולם, ואת היותה של מדינת ישראל מדינת העם היהודי.

העיון והדיון בתכניה של מגילת העצמאות יבהיר לתלמידים את חשיבות ההכרזה על הקמת המדינה ואת הלגיטימציה להקמת מדינה יהודית בארץ ישראל, יפגיש את התלמידים עם ערכי היסוד של המדינה ומורשתה ויקנה הרגשת שייכות, מחויבות ונכונות לפעול למענה.² יתרה מזאת, הדיון בתכניה של המגילה ייתן מענה לשאלות הנשאלות לא אחת על ידי תלמידים: מה אנחנו עושים כאן? מדוע באנו לכאן? מה הצידוק לזכותנו למדינה יהודית ריבונית?

1 התכנית "מורשת תרבות ישראל", הוכנה ביוזמת המזכירות הפדגוגית במשרד החינוך התרבות והספורט. השתתפו בפיתוחה נציגים של האגף לתכנון ופיתוח תכניות לימודים, אגף המפמ"רים ומטה שנהר – קרמניצר, המינהל הפדגוגי, האגף לחינוך על-יסודי, ומינהל חברה ונוער, ירושלים, התשס"ב-2002.

2 המבוא מעובד על פי דברי שרת החינוך, לימור לבנת, בהקדמה לתכנית "מורשת תרבות ישראל".

מטרות

מטרות כלליות של היחידה

1. לטפח אצל התלמידים את ההכרה בחשיבותה של הכרזת העצמאות – הקמת מדינה ריבונית, יהודית ודמוקרטית לעם היהודי בארץ ישראל.
2. להביא את התלמידים להבנת הלגיטימיות של זכותו של העם היהודי להקים מדינה יהודית בארץ ישראל, זכות לגיטימית שקיבלה הכרה בינלאומית.
3. לטפח אצל התלמידים הרגשת שייכות למדינת ישראל בהתאם לערכיה כמדינה יהודית ודמוקרטית.
4. לחזק את הרגשת השייכות של התלמידים לעם היהודי, לארצו ולמורשתו.
5. לטפח נכונות התלמידים לקחת חלק בעיצוב גורלה של המדינה.

מטרות אופרטיביות

1. התלמידים יכירו את תוכנה של מגילת העצמאות.
2. התלמידים יכירו ויבינו מתוך עיון במגילה את הרעיונות והמסרים הבאים:
 - מגילת העצמאות מגדירה את אופייה של מדינת ישראל כמדינה יהודית ודמוקרטית.
 - מגילת העצמאות היא מסמך המבטא הסכמה בין כל הזרמים והמפלגות השונות שהיו בארץ בעת החתימה וכי הסכמה זו היא בקונצנזוס גם כיום.
 - הכרזת העצמאות כמעמד מכונן של המדינה היהודית כללה ביטויים מן המורשת היהודית המשקפים את המאחד בין הקבוצות השונות, את הזיקה בין העם, ארצו ומורשתו.
 - במגילת העצמאות נקבע שמדינת ישראל היא מדינתו של העם היהודי בכל תפוצותיו ושל האזרחים החיים בה, יהודים, ערבים ודרוזים.
 - זכותו הלגיטימית של העם היהודי להקים מדינה בארץ ישראל וזכות זו קיבלה הכרה בינלאומית.
 - הקשר בין עם ישראל לארץ ישראל לאורך הדורות ובמשך 2000 שנות גלות הוא קשר ייחודי.
3. התלמידים יבחנו את דמותה של מדינת ישראל כיום לאור עקרונות מגילת העצמאות.
4. התלמידים יבינו כי העשייה הציונית בארץ ישראל מימשה את הקשר בין עם ישראל לארץ ישראל וחיזקה את זכותו למדינה ריבונית בארץ ישראל.

הפעילויות הלימודיות

הפעילויות הלימודיות המוצעות במדריך זה משלבות בין לימוד הטקסט של המגילה, הכרתו, הבנתו והדגשת הרלוונטיות שלו לחיי התלמידים, ובין המישור החווייתי, המכוון לאפשר לתלמידים לחוש את "הרגעים הגדולים" של ההכרזה על הקמת המדינה ואת האירועים שקדמו לה. הפעילויות המוצעות הן דוגמה בלבד. כל צוות מורים מוזמן לתכנן ולפתח פעילויות לטעמו שתהיינה בהלימה למטרות העל של היחידה ולמטרות הייחודיות לכל אחד מפרקיה.

גם הטקסטים לסוגיהם והמקורות המוצעים בפעילויות הובאו כהדגמה והמחשה של דרך ההוראה המומלצת. עקרון מנחה בסיסי הוא השילוב של לימוד עיוני וחוייתי ודגש על למידה פעילה.

בפעילויות שולבו עיון במקורות מידע מתקופות שונות ומסוגות שונות, צפייה בסרטים, התבוננות בתמונות, תצלומים, כרזות ובולים, האזנה לביצועים מוזיקליים של טקסטים.

כדי ליצור אווירה ולהמחיש את הנושא הנלמד, מומלץ לעצב את חלל הכיתה ברוח התקופה, למשל, להביא תמונות שמתעדות את שנות הקמת המדינה בצד תמונות הדנות במציאות חיינו לאור פרקי המגילה. חומר חזותי יעזור הן ביצירת האווירה המתאימה במהלך הלימוד והן כבסיס להפקת תערוכה מסכמת. התלמידים יוכלו להיעזר בחומרים החזותיים כמקור וכהשראה לכרזות משלהם.

תצלומים המלווים את שנות הקמת המדינה אפשר למצוא במקורות רבים ושונים, כמו באלבומים רבים שיצאו במלאת 50 שנה למדינה, במאגרי מידע ממוחשבים, באתרי אינטרנט, בתעודות ותצלומים השמורים במשפחה, וכן בספר **ארץ מולדת**³ ובתקליטור "**הצינונות בראי הזמר והסמל**".⁴ בתקליטור זה לכל שיר, תצלום וכרזה מצורפים מידע, ניתוח והסבר. מורים מוזמנים להיעזר במדריך

3 **ארץ מולדת** – עורך מיכאל בריזוהר, משרד הביטחון – ההוצאה לאור/מגל מוציאים לאור, 2004. הספר אושר על ידי גף אישור ספרי לימוד ונשלח ביוזמת משרד הביטחון ובמימונו לכל חטיבות הביניים בחינוך הממלכתי. הספר כולל ריכוז של מקורות רבים ומגוונים המובאים בהקשר של נושאים שונים שבמגילת העצמאות. זמינותו של הספר בספריית בית הספר עשויה להקל ביישומה של יחידת הוראה זו, אולם, כאמור כל מורה ותלמיד מוזמנים לאתר מקורות אחרים לטעמם.

4 התקליטור **הצינונות בראי הזמר והסמל** והמדריך למורה המלווה אותו הופקו על ידי האגף לתכנון ולפיתוח תכניות לימודים ומופצים על ידי הוצאת "מעלות". מיפוי שירים הנמצאים הן בתקליטור והן בספר ארץ מולדת נמצא בנספח מס' 1 עמ' 28.

למורה המלווה את התקליטור בו ימצאו מגוון הצעות לפעילויות וכן חומר רקע רלבנטי⁵.

כמו כן מומלץ להשתמש בתערוכת הכרזות "מגילת העצמאות 23 – כרזות על התקומה בתמונה ובסמל" בהוצאת מרכז ההסברה. כל כרזה מבוססת על משפט מתוך מגילת העצמאות.

מבנה יחידת הלימוד

יחידת הלימוד בנויה ממספר פרקים. כל פרק מתמקד בהיבט מסויים כשנקודת המוצא היא תמיד הטקסט של מגילת העצמאות.

1. פתיחה – "אנו מכריזים בזאת" (3 ש')
 - האירועים שקדמו להכרזה
 - סיפור ההכרזה וסיפור המגילה
 - מגילת העצמאות – המסמך המכונן של מדינת ישראל
2. "פה בארץ חמדת אבות" – הקשר בין העם לארץ (2 ש')
 - "בארץ ישראל נוצר העם העברי", ו"בה עוצבה דמותו הרוחנית"
 - "אם אשכחך ירושלים"
3. "בית לאומי לעם היהודי" – ביסוס זכותו של העם על ארצו בדורות האחרונים (3 ש')
 - העשייה הציונית בארץ ישראל
 - ההכרה הבינלאומית
 - השואה והשתתפות היישוב במלחמה
4. מדינה המושתתת על יסודות החרות והצדק (2 ש')
5. עלייה וקיבוץ גלויות (2 ש')
6. מושיטים יד שלום (2 ש')
7. סיכום (1 ש')

5 ראו למשל הפרק "שאו ציונה נס ודגל – דימויים חזותיים בשירות החזון הציוני" – אבי כץ